

Občanská a politická práva

Parlamentní revoluce ze srpna 1789 by byla neúplná bez vyhlášení Deklarace práv člověka a občana, kterou můžeme bez nadsázky považovat za základní ideový dokument Francouzské revoluce. Deklaraci přijalo Národní shromáždění dne 26. srpna, po týdenní diskusi. Nešlo vlastně o samostatný dokument, ale o základní východisko pro další práci na nové ústavě, v níž měla Deklarace tvořit preambuli.

Deklarace práv člověka a občana, jejímiž hlavními autory byli Mirabeau a Sieyès, zcela jasně formulovala „přirozená, nezadatelná a posvátná práva člověka“. První z jejích sedmnácti článků se stal slavným: „Lidé se rodí a zůstávají svobodní a rovní ve svých právech.“ Základní práva a svobody měla představovat svoboda osobní, svoboda myšlení, tisku a vyznání, dále pak právo na vlastnictví, na bezpečnost a na odpor proti útlaku. Zahrnovala mimo jiné i požadavek dělby moci ve státě a vymezovala odpovědnost státních úředníků za výkon funkce, která jim byla svěřena.

Stala se předobrazem dalších tří deklarací, s nimiž se postupně rovněž seznámíme.

První francouzská Deklarace práv člověka a občana (26. srpna 1789)

Deklarace práv člověka a občana
(Déclaration des droits de l'homme et du citoyen de 1789)

Představitelé francouzského lidu, kteří tvoří Národní shromáždění, domnívajíce se, že nevědomost, opominutí či pohrdání právy člověka jsou jedinými příčinami všeobecných béd a zkaženosti vlád, se rozhodli představit v slavnostní deklaraci přirozená, nezadatelná a posvátná práva člověka za tím účelem, aby tato deklarace, stále na očích všem členům společnosti, jim bez ustání připomínala jejich práva a povinnosti; aby mohly být činy zákonodárné i výkonné moci v každém okamžiku porovnávány s účelem každé politické instituce, a byly tudíž chovány ve větší účtě; aby požadavky občanů, založené od nynějška na prostých a nepopíratelných principech, směřovaly vždy k zachování ústavy a ku blahu všech.

V důsledku tohoto Národní shromáždění uznává a vyhláší – za přítomnosti Nejvyšší bytosti a před jejími zraky – následující práva člověka a občana.

1. Lidé se rodí a zůstávají svobodní a rovní ve svých právech. Společenské rozdíly se mohou zakládat pouze na prospěšnosti pro celek.
2. Účelem každého politického společenství je zachování přirozených a nezadatelných práv člověka. Tato práva jsou: svoboda, vlastnictví, bezpečnost a právo na odpor proti útlaču.
3. Princip veškeré svrchovanosti spočívá pouze v národě. Žádné sdružení ani žádný jedinec nemůže vykonávat moc, která by nepocházela výslovně z národa.
4. Svoboda spočívá v tom, že každý může činit vše, co neškodí druhému. Proto výkon přirozených práv každého člověka

nemá jiné meze než ty, které zajišťují ostatním členům společnosti užívání týchž práv. Tyto meze mohou být ustanoveny pouze zákonem.

5. Zákon má právo zakazovat pouze činy škodlivé společnosti. Nikomu nemůže být bráněno v tom, co není zakázáno zákonem, a nikdo nemůže být nucen činit něco, co zákon nenařizuje.
6. Zákon je vyjádřením všeobecné vůle. Všichni občané mají právo účastnit se osobně nebo prostřednictvím svých zástupců při jeho vytváření. Zákon musí být stejný pro všechny, ať už poskytuje ochranu či trestá. Všichni občané, jsouce si před zákonem rovni, mají stejný přístup ke všem hodnotám, veřejným úřadům a zaměstnáním, podle svých schopností a jen na základě rozlišení, která vyplývají z jejich ctností a z jejich nadání.
7. Každý člověk může být obžalován, zatčen nebo uvězněn pouze v případech stanovených zákonem a pouze způsoby, které zákon předepisuje. Ti, kteří vyžadují, vyhotovují, vykonávají nebo dávají vykonávat svévolné příkazy, mají být potrestáni; ale každý občan, předvolaný nebo vzatý do vazby na základě zákona, musí okamžitě poslechnout, jinak se stává vinným pro odpor.
8. Zákon smí stanovit pouze tresty, které jsou nezbytné a zřejmě nutné; každý může být potrestán pouze na základě zákona, schváleného a vyhlášeného před spáchaným činem a zákonně prováděného.
9. Každý člověk je pokládán za nevinného až do té doby, kdy je prokázána jeho vina; jestliže se pokládá za nezbytné zatknout jej, každá přísnost, která by nebyla nutná k zajištění jeho osoby, musí být přísně potrestána.
10. Nikomu se nesmí dít újma pro jeho názory, včetně náboženských, ledaže by jejich projev rušil veřejný pořádek stanovený zákonem.
11. Svobodné sdělování myšlenek a názorů je jedním z nejcennějších práv člověka, každý občan může tedy svobodně mluvit,

psát, tisknout, jest se mu však zodpovídat za zneužívání této svobody v případech zákonem stanovených.

12. Záruka práv člověka a občana vyžaduje existenci veřejné moci; tato moc je tedy zřízena ve prospěch všech, a nikoliv k osobnímu užítku těch, jimž je svěřena.
13. K vydržování veřejné moci a k úhradě správních výdajů je zapotřebí společných daní. Ty mají být rovnoměrně rozvrženy na všechny občany, podle jejich majetkové schopnosti.
14. Všichni občané mají právo určit sami nebo prostřednictvím svých zástupců potřebnost veřejných daní, svobodně k nim dát souhlas, kontrolovat jejich používání, určit jejich kvótu, základ, způsob jejich vybírání a dobu jejich trvání.
15. Společnost má právo žádat na každém veřejném úředníkovi, aby předkládal účty ze své činnosti.
16. Společnost, ve které není zajištěna záruka práv a ve které není ustanoveno rozdělení moci, vlastně žádnou ústavu nemá.
17. Vlastnictví je nedotknutelným a posvátným právem, proto ho nikdo nemůže být zbaven, kromě případu, kdy by to vyžadovala zákonně zajištěná veřejná nezbytnost, a pod podmínkou spravedlivého a předchozího odškodnění.

Těchto sedmnáct článků se později, v roce 1791, stalo součástí ústavy konstituční monarchie, ke které se na příslušném místě vrátíme.

Nyní se pozastavíme u několika textů, které rozvíjejí otázky svobody a rovnosti, vyplývající z této deklarace. V první řadě půjde o svobodu a rovnost některých menšin – v tomto případě žen, židovských obyvatel Francie a nebělošského obyvatelstva z francouzských kolonií, dále pak o otázku svobody shromažďování. Nebudeme se zde věnovat nekatolíkům: i když i jim přinesla plné zrovnoprávnění až revoluce, rozhodující „diskurzivní bitva“ o režim tolerance proběhla již v posledních letech starého režimu.

Otázka politických práv žen

Francouzská revoluce přinesla pravděpodobně první masová vystoupení žen v evropských dějinách. Prvním skutečně velkým kolektivním vystoupením byl tzv. „pochod žen do Versailles“ v říjnu 1789, jímž byl král přinucen přesídlit do Paříže. Ústřední roli sehrály ženy z lidu také při bouři za germinalu roku III, kdy přivedly dav až na půdu Konventu. Tyto situace bezesporu přispěly k tomu, že se ženy mnohým příslušníkům revoluční elity většinou jevily jako emocionální, nevypočitatelný prvek, který může být katalyzátorem při všech vypjatějších situacích. Kromě těchto lidových aktivit měly svůj velký význam samozřejmě i výrazné ženské individuality z vyšších vrstev. Salony vzdělaných dam byly důležité především v počátcích revoluce (za teroru byly zakázány); například pro politickou sociabilitu feuillantů a girondinů měla tato forma přežívání aristokratické kultury možná větší váhu než existence politických klubů. Salony Madame de Staël, Sophie Condorcetové či „Manon“ Rolandové patří neodmyslitelně i politickým dějinám Francouzské revoluce. Svůj salon měla i Théroigne de Méricourt, „lutyšská amazonka“, která rovněž založila již v lednu 1790 zjevně první politický klub, který přijímal i ženy: Klub přátel zákona.

Otázku politických práv pro ženy a s ní spjatý problém adekvátního vzdělání však otevřel s největší naléhavostí již na samém prahu revoluce filosof Condorcet svým článkem „Sur l'admission des femmes au droit de cité“, volně přeloženo „O připuštění žen k občanským právům“; my zde navrhneme překlad „O přiznání občanských práv ženám“.

Olympe de Gouges: Deklarace práv ženy a občanky (1791)

(Gouges, Olympe de: *Déclaration des droits de la femme et citoyenne*, 1791)

(Zdroj: <http://www.siefar.org/docsiefar/file/Gouges-D%C3%A9claration.pdf>)

Olympe de Gouges (1748–1793), vl. jm. Marie Gouze, byla známa jako literátka a dramatická autorka. Těsně před revolucí se stala členkou Brissotovy Společnosti přátel černochů, která ji inspirovala k sepsání pojednání o otázce otroctví (Úvahy o černošském obyvatelstvu, 1788) i dalších politických pamfletů. Za revoluce se stala politickou aktivistkou, především bojovnicí za práva žen (i za právo rozvodu). Protestovala proti eliminaci girondinů a nástupu jakobínské diktatury v červnu 1793 a na základě své satirické brožury, progirondinsky („federalisticky“) laděné (Tři urny neboli Blaho vlasti), byla zatčena, předvedena před Revoluční tribunál a v listopadu 1793 popravena.

Její nejznámějším literárním počinem byla Deklarace práv ženy a občanky z roku 1791, ve které byl – revolucí proklamovaný – univerzalismus lidských práv prohlášen za podfuk: muži jen předstírají, že mluví ve jménu všeobecného lidství, ve skutečnosti však hovoří jen o sobě. Olympe de Gouges varovala, že postavení ženy může nakonec zhoršit i sama revoluce, která možná přináší konec „galantní idyly“ ancien régime a znamená příchod „času pohrdání“ a ještě horšího otroctví.

Muži, jsi schopen být spravedlivý? Tuto otázku ti pokládá žena. Aspoň o toto právo ji nemůžeš připravit. Řekni mi, kdo ti svěřil tu suverénní

nadvládu, již utlačuješ moje pohlaví? Tvoje síla? Tvoje schopnosti? Podívej se na stvořitele v jeho moudrosti; pozoruj přírodu v celé její vznešenosti, tu přírodu, podle které se chceš patrně chovat, a jestli si troufneš, dej mi příklad podobné kruté nadvlády. Pohleď na zvířata, pozoruj živly, zamysli se nad rostlinami, představ si libovolný živý organismus a smíř se se skutečností, kterou ti v příkladech předkládám. Hledej, pátrej, a jestli to dokážeš, rozlišuj pohlaví ve správě a řízení přírody. Všude je najdeš smíchané, všude v tomto nesmrtelném mistrovském díle spolupracují ve vzájemné harmonii a soudržnosti.

Jedině muž učinil výjimku a povýšil ji na princip. Ve století osvícení a rozumu, on, tak podivný, slepý, nadmutý vědou a zdegenerovaný až k naprosté ignoranci, chce despoticky ovládat jiné pohlaví, které obdrželo všechny intelektuální schopnosti. On sám se chce těšit z výtěžků revoluce a dožadovat se svých práv na rovnost, a tím to pro něj končí.

Deklarace práv ženy a občanky,

jež má být dekretována během posledních zasedání (stávajícího) Národního shromáždění, nebo na zasedání budoucího zákonodárního sboru

Preamble

Matky, dcery, sestry a zástupkyně národa požadují, aby byly začleněny do Národního shromáždění. Protože se domnívají, že nevědomost, opomíjení nebo pohrdání právy žen jsou jedinými příčinami všeobecných běd a zkaženosti vlád, rozhodly se ženy vyložit v slavnostní deklaraci přirozená, nezadatelná a posvátná práva žen za tím účelem, aby tato deklarace, stále na očích všem členům společnosti, ženám bez ustání připomínala jejich práva a povinnosti; aby pravo-mocné počiny žen a mužů bylo vždy možno porovnat s účelem každé politické instituce, a byly tudíž chovány ještě více v úctě, aby požadavky občanek, založené od nynějška na prostých a nepopíratelných principech, vždy směřovaly k zachování ústavy, dobrých mravů a ku blahu všech.

Proto tedy pohlaví, které vyniká stejně tak krásou jako statečností při mateřských útrapách, uznává a za přítomnosti a pod záštitou Nejvyšší bytosti vyhláší tato práva ženy a občanky:

Článek první

Žena se rodí a zůstává svobodná se stejnými právy jako muži. Společenské rozdíly se mohou zakládat pouze na prospěšnosti pro celek.

II.

Účelem každého politického společenství je zachování přirozených a nezadatelných práv ženy a muže. Jsou to práva na svobodu, na majetek, na bezpečnost a především na odpor proti útlaku.

III.

Princip veškeré svrchovanosti spočívá pouze v národě, který je však spojením ženy a muže. Žádné sdružení ani žádný jedinec nemůže vykonávat moc, která by nebyla výslovně odvozena z národa.

IV.

Svoboda a spravedlnost znamenají navrácení všeho, co patří jinému. Ženu však omezuje v požívání přirozených práv soustavný útisk, kterému ji vystavuje muž. Toto omezování musí být odstraněno pomocí zákonů přírody a rozumu.

V.

Zákony přírody a rozumu mají právo zakazovat pouze činy škodící společnosti. Nikomu nemůže být bráněno v tom, co těmito moudrými a božskými zákony není zakázáno, a nikdo nemůže být nucen činit to, co tyto zákony nepřikazují.

VI.

Zákon musí být vyjádřením všeobecné vůle. Všechny občanky a občané jsou povinni se osobně, nebo prostřednictvím svých zástupců, podílet na jeho vytváření.

Zákon musí být stejný pro všechny: všechny občanky a všichni občané, jsou si před zákonem rovni, musí mít stejný přístup ke všem hodnotám, zaměstnáním a veřejným úřadům podle svých schopností a jen na základě rozlišení, která vyplývají z jejich ctností a z jejich nadání.

VII.

Žádná žena není výjimkou; v případech stanovených zákonem může být obžalována, zatčena nebo uvězněna. Tímto nekompromisním zákonem se musí řídit ženy stejně jako muži.

VIII.

Zákon smí stanovit jen takové tresty, které jsou nezbytně a evidentně nutné. Každý může být potrestán pouze na základě zákona, který byl schválen a vyhlášen před spáchaným činem a jenž musí být zákonně prováděný i v případě žen.

IX.

Je-li nějaké ženě prokázána vina, řídí se veškerá přísnost zákonem.

X.

Nikomu se nesmí dít újma pro jeho názory, včetně těch nejzákladnějších. Žena má právo vystoupit na popraviště. Musí tedy mít rovněž právo vystoupit na tribunu, pokud její projev nenaruší veřejný pořádek stanovený zákonem.

XI.

Svobodné sdělování myšlenek a názorů je jedním z nejcennějších práv ženy, protože tato svoboda zaručuje legitimitu otců vůči dětem. Každá občanka tedy může svobodně prohlásit: „Jsem matkou vašeho dítěte,“ aniž by byla nucena tuto pravdu kvůli barbarským předsudkům skrývat. Pokud by žena této svobody zneužila, musí se za to v případech stanovených zákonem zodpovídat.

XII.

Záruka práv ženy a občanky vyžaduje existenci veřejné správní služby. Tato záruka musí být zřízena ve prospěch všech, a nikoli ve prospěch ~~žen, jimž je určena~~ těch, jimž je svěřena [oprava L. K.].

XIII.

K udržování veřejné moci a k úhradě správních výdajů přispívají ženy a muži na daních stejným dílem. Žena se účastní všech pracovních povinností a všech namáhavých úkolů. Musí jí tedy být stejným dílem přidělována místa, zaměstnání, úřady, hodnosti a živnosti.

XIV.

Občanky a občané mají právo určit sami nebo prostřednictvím svých zástupců potřebnost veřejných daní. Občanky mohou schválit daně pro ženy jen tehdy, pokud budou ženy moci stejným způsobem nejen vlastnit majetek, ale také se podílet na veřejné správě a na určování kvóty, základu, způsobu vybírání daní a doby jejich trvání.

XV.

Ty ženy, které jako někteří muži musí platit daně, mají právo požadovat na každém veřejném úředníkovi, aby předkládal účty ze své činnosti.

XVI.

Společnost, ve které není zajištěna záruka práv a ustanoveno rozdělení moci, vlastně žádnou ústavu nemá. Ústava je neplatná, pokud se většina jedinců tvořících národ nepodílí na jejím utváření.

XVII.

Vlastnictví náleží oběma pohlavím, ať už jsou spojená, nebo odloučená. Je to nedotknutelné a posvátné právo každého jedince a nikdo ho nemůže být zbaven, neboť je to skutečné dědictví přírody, kromě případu, kdy by to vyžadovala zákonně zjištěná veřejná nezbytnost, a pod podmínkou spravedlivého a předchozího odškodnění.

Postambule

Ženo, probuď se, rozum bije na poplach a rozléhá se celým vesmírem, poznej svá práva. Mocná říše přírody už není obklíčena předsudky, fanatismem, pověrami a klamem. Pochodeň pravdy rozehnala všechny mraky hlouposti a svévole. Zotročený muž zmnožil své síly a potřebuje také tvoji sílu, aby zlámal své okovy. Jakmile se stal svobodným, začal být nespravedlivý ke své družce. Ach ženy, ženy! Kdy procitnete? Jaké výhody jste získaly revolucí? Ještě výraznější neúctu a ještě okázalejší opovržení. Během staletí prohnílych režimů jste panovaly jen nad slabostí mužů. Tato vaše moc je zničena; co vám vlastně zbylo? Přesvědčení, že muž je nespravedlivý. Proč byste se tedy měly bát tak skvělého počínu, jakým je vymáhání vašeho majetkového

dědictví, založeného na moudrých zákonech přírody? (...) Bojíte se, že vám naši – francouzští – zákonodárci, korektoři morálky, jež byla tak dlouho spjata s přežilými politickými praktikami, budou opakovat: „Ženy, co máme, vy a my, společného?“ A vy byste měly odpovědět: „Všechno.“ Pokud by ve své slabosti tvrdošíjně lpěli na takové nedůslednosti v rozporu se svými principy, směle postavte sílu rozumu proti lichým nárokům nadřazenosti. Spojte se pod vlajkou filosofie, dejte průchod celé síle svého charakteru, a brzo uvidíte, že se z těch povýšených, domýšlivých, servilních obdivovatelů, plazících se u vašich nohou, stanou muži hrdí na to, že se s vámi dělí o poklady Nejvyšší bytosti. Ať už jsou překážky, kterým musíte čelit, jakékoliv, je ve vašich silách je zdolat. Musíte to jenom chtít. Přejdeme nyní k úděsnému obrazu toho, čím jste byly ve společnosti. A protože v současné době je na pořadu otázka národního vzdělávání, podívejme se, jestli naši moudří zákonodárci přemýšlejí rozumně o vzdělání žen.

Ženy nadělaly víc škody než užitku. Zdrženlivost a přetvářka byly jejich údělem. Co jim bylo ubráno na moci, to jim navrátila lest; hledaly pomoc ve všech zdrojích svého šarmu a ani to nejryzejší jim neodolalo. Jed i meč, obojí jim podléhalo. Ovládaly zločin i ctnost. Především francouzská vláda byla po staletí poplatná nočnímu úřadování žen. Kabinet neudržel díky jejich indiskrétnosti vůbec žádné tajnosti. Velvyslanectví, vojenská velitelství, ministerstva, soudy, papežský i kardinálský úřad, zkrátka všechno, co je příznačné pro marnivou pošetilost mužů, světskou i církevní, podléhalo chamtivosti a ctižádosti tohoto pohlaví, jehož chování bylo kdysi hodno pohrdání, ale přesto ctěno, a po revoluci je sice hodno úcty, ale pohrdá se jím.

Kolik postřehů a připomínek bych mohla k této víceméně paradoxní situaci nabídnout! Ale mám na ně jen krátký čas, v němž věnuji pozornost nejvzdálenější minulosti. Za starého režimu byli všichni zvrhlí a hříšní. Ale což nebylo možno pozorovat zlepšení v samotné podstatě neřesti? Dříve bylo potřeba, aby žena byla pouze krásná a milá. Pokud vlastnila tyto dvě přednosti, měla u svých nohou stovky příležitostí

ke štěstí. A jestliže z nich netěžila, měla divnou povahu nebo málo běžný životní postoj, který ji naučil pohrdat bohatstvím, a pak byla pokládána za pošetilou. Ty nejnemravnější byly vyvažovány zlatem. Obchod se ženami byl v nejvyšších vrstvách jakýmsi druhem živnosti. Tyto vrstvy však už budou napříště postrádat důvěru. Kdyby ji ještě měly, revoluce by byla ztracena, a i v nové situaci bychom stále byly konfrontováni se zlořády. Může snad rozum přehlédnout fakt, že je ženě, kterou si muž kupuje jako otroka z afrického pobřeží, každá jiná cesta ke jmění uzavřena? Rozdíl mezi nimi je však obrovský, to ví každý. Žena-otrok ovládá svého pána, ale pokud jí pán dá svobodu, aniž by ji jakkoliv odškodnil, pokud ji případně propustí ve věku, kdy žena-otrok ztratila všechn svůj půvab, co se stane s touto nešťastnicí? Stane se předmětem pohrdání a budou jí uzavřeny i dveře charity. Řekne se – je chudá a stará, proč si neuměla nadělat jmění? Na mysl přicházejí i další, ještě dojemnější příklady. Mladá, nezkušená žena, svedená mužem, kterého miluje, opustí své rodiče, aby ho následovala. Nevděčník ji za pár let opustí, a čím víc vedle něj zestárla, tím jsou důsledky jeho přelétavosti krutější, opustí ji totiž, i když má děti. A je-li bohatý, domnívá se, že je osvobozen od nutnosti rozdělit se se svými šlechtnými oběťmi o majetek. Pokud ho nějaký závazek poutá k povinnostem, poruší je, spoléhaje na to, že zákon ho podpoří. Je-li ženatý, každý další závazek ztrácí svá práva. Jaké zákony je tedy potřeba udělat, aby byla taková nepravost odstraněna i s kořeny? Je třeba prosadit zákon, kterým by se rozdělil majetek mezi muže a ženy, a zákon o veřejné správě, která by se dělením majetku zabývala. Je snadné si představit, že žena pocházející z bohaté rodiny získá rovným dělením majetku rodiny mnoho. Ale co ta, která se narodila v rodině chudé, pracovité a čestné? Jaký je její úděl? Chudoba a potupa. Pokud náhodou nevyniká zrovna v hudbě nebo malování, nemůže být připuštěna k žádné veřejné činnosti, ať by v ní byla sebelepší. Nechci tyto problémy jenom nastínit, budu se jimi hlouběji zabývat v nové edici svých politických textů, které i s poznámkami předložím veřejnosti během několika dnů.

Nyní se vrátím k tématu morálky. Manželství je hrobem důvěry a lásky. Vdaná žena může beztrestně zplodit svému muži bastardy a ještě jim dát rodinný majetek, který jim nepatří. Žena, která vdaná není, má jen skrovné právo. Staré a nehumánní zákony jí odpírají právo na to, aby její děti měly jméno a majetek po svém otci, a touto záležitostí se nezabývá žádný nový zákon. Pokud je má snaha dát mému pohlaví důstojné a spravedlivé postavení v tomto okamžiku považována za paradoxní a za pokus o nemožné, přenechám mužům budoucnosti, aby mohli být oslavováni, že se s touto záležitostí vypořádali. Ovšem zatímco budeme čekat, můžeme jí připravit cestu národním vzděláváním, obnovou morálky a manželskými smlouvami.

Forma společenské smlouvy mezi mužem a ženou.

My, N. a N., se z vlastní vůle spojujeme na dobu našich životů a na dobu naší vzájemné náklonnosti, za těchto podmínek:

Máme v úmyslu a přejeme si náš majetek sdílet, ale vyhrazuje si právo rozdělit jej ve prospěch našich dětí a případně ve prospěch těch, ke kterým cítíme zvláštní náklonnost. Oba uznáváme, že náš majetek náleží přímo našim dětem, ať už vzešly z jakéhokoliv lože, a že všechny bez rozdílu mají právo nést jméno otce a matky, kteří je přiznali. Potvrzujeme, že plně souhlasíme se zákonem, který trestá zapření vlastní krve. Zavazujeme se, že v případě rozluky rozdělíme naše jmění a předem uložíme takovou jeho část, která je zákonem určena našim dětem. Pokud bude náš svazek dokonalý, každý z nás souhlasí s tím, že se vzdá poloviny svého majetku ve prospěch svých dětí, jestliže zemře jako první. Pokud někdo zemře bezdětný, bude právoplatně dědit ten, který přežije, jestliže umírající osoba nenařídí, aby polovinu společného majetku získal někdo, kdo si to podle jejího mínění zaslouží.

(ET)

Jakobíni nebyli feministy a jakobínská diktatura nijak neskrývala svou misogynní tvář: salony i ženské kluby byly v roce 1793 zakázány a i v obecné rovině většina revolucionářů horovala pro vyloučení žen z veřejné sféry a chtěla je znovu připoutat výhradně k rodinným povinnostem. Je poměrně zajímavé, že tato misogynie směřem vlevo jen gradovala: „Když se muži vracejí z práce, chtějí doma najít spořádanou domácnost,“ hlaholil Santerre, „nikoli ženu, která se vrací z revolučního shromáždění, kde nezíská zrovna něžného ducha!“ I babeufista Sylvain Maréchal (viz dále v textu) navrhuje vzápětí po revoluci, že by se ženám mělo zakázat číst. Současně varuje, že ve chvíli, kdy ženy začnou dělat politiku, bude společnost spět k záhubě. Jakobíni vyzdvihovali mužné ctnosti; apelovali tak spíše na genderovou odlišnost než na příbuznost; jako oddaní žáci Rousseauovi zakládali tuto odlišnost na jednu provždy dané „přirozenosti“.

Tyto představy nacházely ostatně oporu i v pozdně osvícenské medicíně, jak si ukážeme v závěru této antologie na textu lékaře Cabanise. Vyloučení žen z politické obce v rozhodující fázi Revoluce ostatně představuje klíčový moment nejen v dějinách feminismu, ale obecně v dějinách genderových vztahů: od nynějška by měly být všechny ženy bez rozdílu stavu podřízeny jedné dominantní úloze matky a hospodyně.